

A LEENDŐ MUNKAVÁLLALÁS HALLGATÓI SZEMMEL: EGY A DEBRECENI EGYETEM ALAPSZAKOS HALLGATÓI KÖRÉBEN VÉGZETT FELMÉRÉS EREDMÉNYEI

STUDENTS VIEW ABOUT THEIR FUTURE EMPLOYMENT: RESULTS OF A SURVEY CONDUCTED AMONG BACHELOR STUDENTS OF THE UNIVERSITY OF DEBRECEN

Kiss Zsuzsanna tanársegéd

Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar

BARIZSNÉ HADHÁZI EDIT egyetemi adjunktus

Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar

KUN ANDRÁS ISTVÁN egyetemi docens

Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar

Abstract

The possibility to find a job and other questions regarding to employment are important concerns even for prospective students at the time of their application to a higher education institution. Choosing a major, important selection criteria are the expectations on finding a job soon after graduation with a high wage offer and within their profession. Or main research question is how ‘realistic’ the examined bachelor students see their future on the job market: in what time they think they will find a job, and what wage they think they will earn? We compare two datasets to find the answer. The first data set is from a survey among bachelor level business students of the University of Debrecen, conducted in Fall 2015. The second dataset is made of the databases of the Hungarian Carrier Tracking Survey from 2013. As a result, we have found that – compared to the carrier tracking responses – the students overestimate both their starting net earnings and their chance to find a job related to their profession.

1. Bevezetés

A munkavállalás, és annak valószínűsége már a felsőoktatásba történő jelentkezéskor is foglalkoztatja a hallgatókat. A jelentkezők preferenciái között a szak megválasztásában gyakori szempont többek között az is, hogy a diploma birtokában hamar, szakmailag is megfelelően, magas bérért tudjanak majd elhelyezkedni. Kutatásunk során arra a kérdésre kerestük a választ, hogy hogyan látják elhelyezkedési esélyeiket, az elérhető kereseteket az alapképzésben részt vevő hallgatók? Adataink a Debreceni Egyetem alapszakos hallgatói körében, 2015 őszi szemeszterében végzett kérdőíves felmérésből származnak. Az eredményeket a frissdiplomások tapasztalatait összegyűjtő Diplomás Pályakövetési Rendszer adataival összevetve választ kaphatunk a kérdésre, hogy a felsőoktatásban részt vevő hallgatók saját jövőjüket, karrierjüket illető elképzelései elrugaszkodottak vagy alulértékelték-e, azaz mennyire realiztikusak.

A felsőoktatásba történő jelentkezés hallgatók által leggyakrabban megjelölt ambíciója (oka) a szakmai érdeklődés, maga a diploma megszerzése, a könnyebb elhelyezkedés reménye, tudás gyarapítása, illetve a magasabb elérhető jövedelem (Balázsovics, 2010;

Engler, 2010; Engler, 2011). A továbbtanulással kapcsolatos motivációs vizsgálatok során Gergely–Nagy (2015) megállapították, hogy a későbbi anyagi függetlenség lehetőségét és a céljaik megvalósítását remélik a megkérdezett hallgatók az egyetem elvégzésétől. A végzést követően a munkaerő-piaci belépés egy különleges életszakasz, melynek körülményeit számos tényező befolyásolja: oktatáspolitikai- és foglalkoztatáspolitikai intézkedések, a képzés során elsajátított ismeretek, a munkakörökben megkövetelt tudás, egyéni képességek, készségek, az idő, munkaerő-piaci jellemzők, az iskola és a munka közötti átmenet körülményei, személyes tényezők (Kiss, 2014a).

Csehné (2010) a kecskeméti és gödöllői hallgatók munkavállalással kapcsolatos elképzeléseinek elemzése során azt találta, hogy a hallgatók a végzést követően lakóhelyükhöz közel, magas bérért, felsőfokú végzettséget igénylő munkakörben, lehetőleg a szakmájukban szeretnének elhelyezkedni.

Kiss és szerzőtársai (2010) rámutatnak arra, hogy a hallgatók nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a gyakorlati, szakmai jártasságnak, az idegen nyelvi kifejezőképességnek és a vállalkozói szemléletnek, mint amennyire véleményük szerint az intézmények fejlesztik ezeket. A fent említett kompetenciaszintek növelésével csökkenthető lenne a hallgatók pályaválasztási bizonytalansága (Lukács, 2012).

Veroszta (2014) a hallgatók átlagot meghaladó jövedelmi várakozásait vizsgálta. A jövedelmi várakozásokra ható tényezőkről megállapítja, hogy a hosszabb képzési időt a felsőoktatásban töltők, valamint a további tanulást tervezők magasabb jövedelmi motivációval jellemezhetők. A felsőoktatási intézmények jelző szerepe a kedvezőbb gazdasági régiókban valamint a magánintézmények esetében jelenik meg. Szelekciós hatás az apa magasabb iskolai végzettsége, családi szakmai kapcsolódás pozitívan jelenik meg a jövedelemvárakozásokban, a származási háttér (különösen az anyagi) pozitívan hat a jövedelmi várakozásokra.

A munkaerő-piaci sikerességet Fónai et al (2014) az elhelyezkedés idejével és a munkanélkülivé válás esélyével mérte. Az elhelyezkedés időtartamát csökkentette a társas kapcsolat megléte, a jobb tanulmányi eredmény, a külföldi tanulmányok, a végzettség szintje és a gyakorlati hely is. Míg a munkanélkülivé válás elkerülésében a jobb tanulmányi eredménynek volt szerepe. Ugyanakkor kiemelik, hogy mindkét mutató kedvező értéke elfedhet egy más fajta problémát. Előfordulhat ugyanis, hogy a végzett inkább elvállal a végzettségi szintjénél alacsonyabb végzettség igényű munkakört, csakhogy a munkanélküliséget elkerülje. Ez túlképzettségnek nevezzük, és a vizsgált minta 34%-át érintette. Ez abban az esetben nem baj, ha a diplomás, jobban teljesít ezekben a munkakörökben, vagy csak egy átmeneti állapotról van szó. Azonban a hazai és nemzetközi eredmények azt mutatják, hogy a túlképzett munkavállalók bérhátrányban vannak illeszkedő társaikhoz képest. Kotsis (2013) eredményei szerint azok az egyetemet végzett diplomások, akik végzettségüket nem igénylő (pl. középfokú végzettséggel is betölthető) munkakörben helyezkedtek el, 12-17%-kal kevesebbet kerestek, mint illeszkedő társaik, azaz azok, akik felsőfokú végzettséget igénylő munkakörben dolgoztak. Ugyanakkor ez a bérhátrány attól is függött, hogy milyen képességekkel rendelkezett a friss diplomás. Azok, akik nem találtak a végzettségüknek megfelelő munkakört és képességeiket tekintve is elmaradtak társaikétól akár 31%-kal is kevesebbet kerestek, mint illeszkedő társaik, azaz előfordulhat, hogy számukra az oktatásba való beruházás nem térül meg.

Pusztai (2011) elemzése alapján különbség van az egyes tudományterületek között, a munkaerő-piaci belépéskor meglévő státusz-tényezők (szülők iskolai végzettsége, lakóhely településtípusa, család anyagi helyzete, középiskola típusa) a legkevésbé a Debreceni Egyetem orvostudományi, agrártudományi és tanítóképző képzésben részt vevő végzettjei esetében érzékelhetők, míg leginkább érvényesül ezek hatása a jogi és közgazdasági képzések esetén.

Vállalati oldalról megközelítve a kérdést, az oktatási intézmények és a munkaadó vállalkozások különös kapcsolata jellemző. Kun–Kotsis (2010) az Észak-Alföldi régió vállalkozásai körében végzett kutatásából fény derül arra, hogy a vállalatok más intézményektől várják az általános kompetenciák kialakítását (szakiskolák, főiskolák), és mástól a vállalati életben hasznosítható kompetenciák kialakítását (magán képző intézmények). A nagyobb vállalatok fontosabbnak ítélik meg az egyetemi-főiskolai képzéseket. Barizsné (2010) kutatásából kiderül, hogy a vállalatok oktatáspolitikája a vállalati életciklusban előre haladva (a hanyatlás kivételével) összetettebbé, kifinomultabbá válik, többféle képzéstípus jelenik meg, a szervezethez és tervezettséghez is egyre magasabb szintű. Ezt erősíti meg Dajnoki – Kiss (2015) kutatási eredménye is, miszerint a fluktuáció háttérében gyakran a képzés, a fejlődés, illetve karrierlehetőség hiánya áll. Emellett Máté (2015) szerint a magasabb képzettség magasabb munkatermelékenységgel párosulhat számos OECD országot megvizsgálva hosszabb távon.

Pierog és szerzőtársai (2015) ugyanakkor a frissdiplomások munkaerő-piaci integrációjában a civil szervezetek szerepére is rávilágítanak, példaként említenek egy debreceni nonprofit konzorciumot, mely nagy figyelmet fordít arra, hogy segítse a frissdiplomások elhelyezkedését a munkáltatói oldallal szorosan együttműködve.

2. Adatok és módszer

Az adatfelvétel mester szakos hallgatók kutatásmódszertan tárgyának keretében történt (2015. november–december). A kérdőív kérdéseit 3–5 fős hallgatói csoportok készítették és az adatfelvételt is ők végezték. Bár a szemináriumi követelmények keretében adatelemzést is végeztek, a jelen vizsgálat ezektől független, csak a kiinduló adatbázis egyezik meg (azt pedig jelen elemzéshez szelektáltuk, javítottuk és tisztítottuk).

Kizárólag a Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Karának alapszakos, maximum harmadéves hallgatói szerepelnek a vizsgálati mintában, így kizártuk a felsőoktatási szakképzésen és mesterképzésen tanuló hallgatókat, továbbá azokat is, akik más kar hallgatóinak (Informatikai Kar, Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kar) vagy akik alapképzésenként harmadévestől magasabb évfolyamúnak jelölték magukat. Az elemezhetőség miatt ezen felül kizárásra kerültek azok a kérdőívek is, melyeken nem szerepelt minden szükséges adat, és amelyek bár az előbbi kritériumoknak megfelelnek, de túl alacsony létszámú szakokhoz tartoztak. A mintában maradt szakok a következők voltak: gazdálkodási és menedzsment, gazdasági és vidékfejlesztési agrármérnöki, nemzetközi gazdálkodási, pénzügy és számvitel, turizmus-vendéglátás. Az 1. táblázat mutatja be a 399 elemű minta összetételét szakok, évfolyamok és nemek szerint.

1. táblázat: A minta megoszlása szakok, nemek és évfolyamok szerint
Table 1. Distribution of the sample by major, sex and academic year

Évfolyam	Nem	Szakok					Teljes
		GVAM	PSZ	GM	NG	TV	
ELSŐ	Férfi	12	8	7	12	-	39
	Nő	22	23	3	8	-	56
MÁSOD	Férfi	20	3	10	1	9	43
	Nő	17	22	30	1	19	89
HARMAD	Férfi	12	6	12	5	11	46
	Nő	35	15	25	12	39	126

(saját kutatás)

A teljes mintában a legidősebb hallgató 1984-ben, a legfiatalabb 1997-ben született. A becsült átlagéletkor 21,06 év (medián = 21,39 év, szórás = 1,45 év). 245-en jelöltek meg Debrecenen kívüli állandó lakhelyet, 145-en debrecenit. 171 hallgató volt a válasza alapján költségtérítéses, 254 állami finanszírozású.

Az összehasonlítást a Diplomás Pályakövetési Rendszer 2013-as adatbázisa segítségével végeztük el. Az adatfelvételre 2013 tavaszán került sor, melynek kapcsán 32 felsőoktatási intézmény gyűjtött adatokat végzettjeiről és hallgatóiról. Az adatfelvételek köre az egy, három és öt éve abszolutóriumot szerzettek csoportjára terjedt ki. A programban résztvevő intézmények a 2008-ban, 2010-ben, illetve 2012-ben abszolutóriumot szerzett végzettjeik teljes körét keresték meg online kérdőívek segítségével. Az adatbázis elemszáma 24 233, az átlagos válaszadási ráta 16,3 százalék. Az online megkeresésre beérkezett anonim válaszokat a felsőoktatási intézmények gyűjtik és kezelik, majd az ezekből összeállított intézményi adatbázisokat az Educatio Nonprofit Kft. egyesíti, tisztítja és súlyozza (Veroszta, 2014). A vizsgálat során az adatokat a gazdaságtudományi területen, nappali tagozaton végzettekre szűkítettük; a minta elemszáma 5 187.

Kiss (2014b) doktori értekezésében a bérek és a szakmai kongruencia között pozitív kapcsolatot írt le. A képzés során megszerzett ismereteiket közepesnél jobban használó fiatal diplomások szignifikánsan magasabb nettó munkajövedelemmel rendelkeznek. Kutatásunk során arra is kíváncsiak voltunk, hogy ezt a foglalkoztathatósági mutatók közötti összefüggést mennyire érzékelik a hallgatók.

Megvizsgáltuk, hogy a munkaerőpiacon tapasztalható jelenségeket milyen mértékben észlelik a hallgatók, a gyakoriság-megoszlásokon túl megvizsgáltuk a szakmai illeszkedés és az elért/elvárt keresetek közötti összefüggéseket független kétmintás t -próbák segítségével. A hallgatóknak fizetésre vonatkozó várakozásait intervallumokban kellett megadniuk („Mit gondolsz az általad végzett szakkal mennyit tudsz majd keresni?”), melyet az elemzés során azok osztályközepeivel becsültünk (sajnos nem tartalmazta a kérdés, hogy nettó vagy bruttó bérekről van szó, de a továbbiakban feltételezzük, hogy a nettót értették alatta), a frissdiplomások keresetét pedig nettó ezer forintban ismerjük a DPR adatbázisból. A hallgatók szakmai illeszkedésre vonatkozó elképzeléseit ötfokú skálán kérdeztük („Mennyire tartod fontosnak, hogy jelenlegi szakodnak megfelelő területen helyezkedj el?”), ahol 1-es érték az egyáltalán nem fontos, az 5-ös pedig a mindenképpen a tanult szakterületet jelenti. A frissdiplomások esetében az illeszkedést a tanulmányok során megszerzett ismeretek hasznosíthatóságával közelítettük, melyet ötfokú skálán mértek, ahol az 1-es érték az egyáltalán nem, az 5-ös pedig a teljes mértékben hasznosíthatót jelenti. A t -próbák elvégzéséhez a szakmai illeszkedésre vonatkozó kérdések segítségével kétértékű változókat alakítottunk ki, ahol szakmailag illeszkedőnek tekintjük azokat, aki 4-es vagy 5-ös értéket, nem illeszkedőnek, akik 1-es vagy 2-es értéket jelöltek meg. A közepes értéket jelölőket nem vettük figyelembe, ami adatvesztéssel jár ugyan, de pontosabb elemzést tesz lehetővé.

3. Eredmények

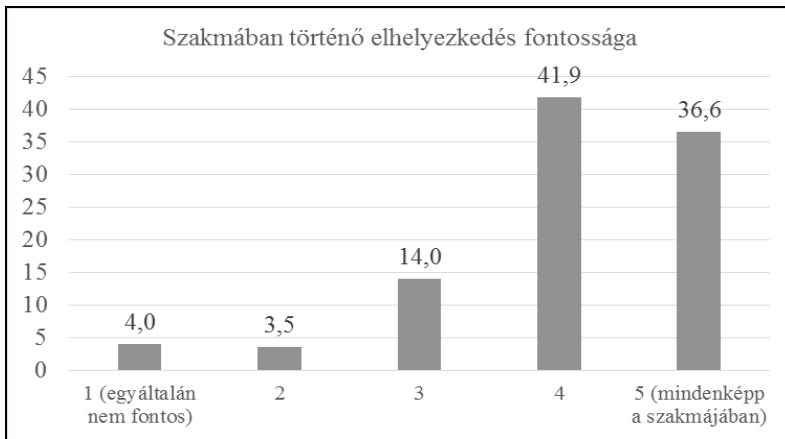
Az elemzés során saját adatfelvételünk és a Diplomás Pályakövetési Rendszer (DPR) eredményeit külön-külön elemezzük, majd a fizetések esetében össze is vetjük őket. Az átlagok, szórások, gyakoriság-eloszlások elemzésén túl statisztikai próbát (független kétmintás t -próbákat és egymintás t -tesztet) végzünk, hogy az összevetés után választ kapjunk kutatási kérdéseinkre: mennyire érzékelik a szakmai illeszkedés (horizontális kongruencia) és az elvárt/élelt keresetek között a munkaerőpiacon tapasztalható össze-

függést az üzlet alapképzésben résztvevő hallgatók? Ezek segítségével rávilágíthatunk arra, hogy mennyire realizisztikusak a hallgatók munkavállalással kapcsolatos elvárásai, elképzelései.

3.1. Hallgatók későbbi munkavállalásával kapcsolatos elképzelései

A Debreceni Egyetemen megkérdezett gazdasági alapszakos hallgatók ($N = 399$) várakozásait tekintve az elképzelt átlagkereset egész értékre kerekítve 203 635 forint, szórása 106 344 forint. A szaknak megfelelő elhelyezkedésről alkotott véleményeket mutatja az 1. diagram, ahol az 1-es érték azt jelenti, hogy egyáltalán nem fontos szempont, hogy szakmájában helyezkedjen el, 5-ös érték pedig azt, hogy mindenképpen a szakmájában szeretne dolgozni.

1. diagram: A szaknak megfelelő elhelyezkedés fontossága hallgatók számára (%)
Diagram 1.: Importance for job-major congruence for students (%)

(saját kutatás)

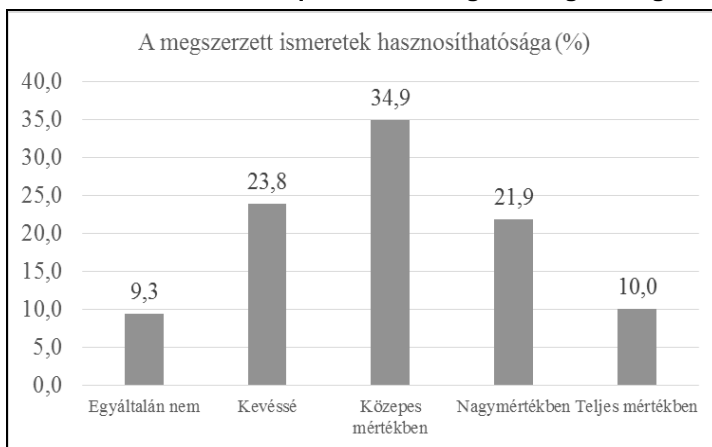
Az 1. diagramon szembevetendő, hogy a hallgatók döntő többsége szakmájában szeretne elhelyezkedni, csupán 7,5%-uknak nem, vagy nem nagyon fontos, míg 78,5%-uknak nagyon fontos szempont a tanult szakterületen való elhelyezkedés.

A tanult szakhoz szorosan kapcsolódó elhelyezkedést 313 fő közepesnél fontosabbnak (illeszkedők), 30 fő közepesnél kevésbé fontosnak (nem illeszkedők) tartja. A nem illeszkedő területen való elhelyezkedést fontosnak ítéző (azaz 1-es vagy 2-es választ adó) hallgatók átlagos elvárt keresete kerekítés után 190 834 forint (a szórás 162 348 forint), a szakmailag illeszkedő munkakörben elhelyezkedni kívánó (azaz 4-es vagy 5-ös választ adó) hallgatóké 204 633 forint (a szórás 105 186 forint). Az átlagok alapján a pályaelhagyás iránt elfogadóbb hallgatók átlagosan kissé alacsonyabb munkajövedelmet jelöltek. Statisztikai próbával teszteltük, hogy a különbség jelentősnek tekinthető-e. A várható értékek egyezőségét független kétmintás t -próba segítségével ellenőriztük. Azonosnak tekinthetjük fel a két vizsgált csoport varianciáját ($F = 41,737$; szig. = 0,188). Az elvégzett független kétmintás t -próba eredménye alapján ($t = 0,649$, szabadságfok = 341, szig. = 0,517) nincs szignifikáns különbség a szakmailag illeszkedő és nem illeszkedő munkakört preferáló hallgatók fizetésre vonatkozó elképzelésében. A hallgatók véleménye eszerint azt tükrözi, hogy nem várnak különbséget annak függvényében, hogy szakmájukban vagy nem szakmájukban szeretnének elhelyezkedni.

3.2. Frissdiplomások munkavállalásával kapcsolatos tapasztalatok

A fiatal diplomások bevallott átlagos keresete a DPR általunk vizsgált adatbázisa alapján 209 130 forint, szórása 129 613 forint. A szakmai illeszkedést az 2. diagram illusztrálja.

2. diagram: A megszerzett ismeretek hasznosíthatósága frissdiplomások körében (%)
Diagram 2.: Usefulness of the acquired knowledge among fresh graduates (%)

(DPR, 2013)

A 2. diagramon látható, hogy a diplomások többsége közepesen, vagy annál jobban hasznosítja megszerzett ismereteit munkája során. Szakmailag nem illeszkedőnek 33,1 %-uk tekinthető, illeszkedőnek 31,9 %.

A tanulmányai során megszerzett ismereteit 1 379 fő közepesenél jobban hasznosítja (illeszkedők), 1 397 fő közepesenél kevésbé (nem illeszkedők). A nem illeszkedők átlagos nettó jövedelme 196 500 forint, az illeszkedőké 223 200 forint. A várható értékek egyezőségét független kétmintás t -próba segítségével ellenőriztük. Különbözőnek tételezhetjük fel a két vizsgált csoport varianciáját ($F = 9,060$; szig. $< 0,01$). Az elvégzett független kétmintás t -próba eredménye alapján ($t = -5,462$, szabadságfok = 2 747,436, szig. $< 0,001$) a szakmailag illeszkedők szignifikánsan magasabb munkajövedelmet realizálnak.

3.3. A hallgatók kereseti várakozásainak összehasonlítása a frissdiplomások tapasztalataival

A kereseti lehetőségek hallgatók általi becslésének realitását úgy vizsgáljuk, hogy a DPR-ben kapott havi nettó, főállásból származó rendszeres átlagfizetést vesszük az összehasonlítás alapjául, a Központi Statisztikai Hivatal által mért (KSH 2016) fogyasztói árindexszel közelített inflációval korrigálva. A fogyasztói árindex 2013-ban 1,017, 2014-ben 0,998, 2015-ben pedig 0,999 volt, így a korrekciós tényezőnk ezek szorzata: 1,014. Az így korrigált DPR-ben szereplő átlagkeresethez (212 047 forint) hasonlítjuk a hallgatók körében végzett felmérés átlagos, bérre vonatkozó becslését egymintás t -teszt segítségével ($t = -1,580$, szabadságfok = 398, szig. = 0,115). Mivel azonban a hallgatók inkább gondolhattak-e kérdésnél a végzés után megszerzhető kezdő bérekre, mintsem az első öt évben megszerzhetőek átlagára, ezért a DPR adatbázisból a frissen (2012-ben) végzettek átlagát is meghatároztuk ($N = 1 218$, átlag = 175 231, szórás: 102 238). Az ezzel való összevetés hasonló módon történt (az inflációval korrigált átlagbér = 177 684, $t = 4,874$, szabadságfok = 398, szig. $< 0,001$).

A hallgatók szignifikánsan nem becsülnek mást, mint amilyen nettó értéket a DPR mintában a 2008-ban, 2010-ben és 2012-ben végzettek átlagosan jelentettek. Szignifikánsan felülbecslik azonban a 2012-ben végzettek 2013-ban vallott nettó fizetéseit, vagyis a 2013-ban frissdiplomásként, gazdaságtudományi végzettséggel elérhető rendszeres, főállásból származó, a végzettségi szinttől független nettó kereseteket.

4. Következtetések

Összevetve az eredményeket, a hallgatók elképzelése jelentősen, közel huszonhatezer forinttal meghaladja a fiatal diplomások által 2013-ban jelentett nettó átlagkeresetet, azonban nem tér el szignifikánsan a legfeljebb 5 éve végzettekétől. A megkérdezett diákok nagy többsége a szakmájában szeretne elhelyezkedni, a frissdiplomások válasza alapján azonban erre valószínűleg sokkal kisebb hányaduknak lesz lehetősége. A szakmai illeszkedés és az elérhető keresetek közötti pozitív kapcsolatot (úgy tűnik) a képzésben részt vevők nem érzékelik, ami egyrészt azzal is magyarázható, hogy a mintában nem csak végzés előtt álló hallgatók szerepelnek, másrészt a munkaerő-piaci folyamatokat, összefüggéseket nem ismerik, vagy nem érzékelik.

Az elemzés általánosíthatósága természetesen korlátozott, hiszen saját adatfelvételünk sem tekinthető reprezentatívnak és a Diplomás Pályakövetési Rendszer adataiban is jelen vannak torzító tényezők, de mindezek ellenére úgy véljük, képet kaptunk arról, hogy a felsőoktatásban részt vevő hallgatók végzést követő munkaerő-piaci elvárásai a kezdő bérek tekintetében elrugaszkodottak, nem reálisak. A fizetések tekintetében ez annál is inkább így lehet, mert ez a torzítás vélhetően felfelé történt a DPR adatbázisában, ugyanis a válaszadásra a sikeresebb emberek lehettek hajlamosabbak, és nem szűrtük ki a szakmai tapasztalat munkajövedelmeket növelő hatását sem.

Mivel a várható keresetekre tett előrejelzésük a legfeljebb öt éve végzettek átlagával esett nagyjából egybe, a kimutatott felülbecsléshez vezető okok egyike lehet az is, hogy a hallgatók nem a kezdő, hanem a belátható időn belül elérhető fizetéseken gondolkodnak. Ennek elégséges alátámasztása természetesen további, főleg kvalitatív vizsgálatokat igényel.

Komoly korlátja a fent bemutatott, kereseteket érintő összehasonlításoknak, hogy a hallgatók által a Debreceni Egyetemen végzett felmérés nem nevesítette, hogy nettó vagy bruttó értékekre kérdez rá, így csak feltételezhetjük, hogy nettó fizetésekre gondoltak a válaszadók (ha bruttóra gondoltak volna, akkor éppen alul, és nem felül becsültek volna).

A kérdéskörhöz tartozó jövőbeli kutatások iránya lehet más foglalkoztathatósági mutatókra is kibővíteni az elemzést. Finomíthatja az eredményeket a végzettségi szint, a régió, illetve a konkrét szakok figyelembe vétele is.

Javaslatképpen azt tudjuk megfogalmazni, hogy a diákokat érdemes és ajánlatos lenne széleskörűen tájékoztatni az aktuális munkaerő-piaci helyzetkepről, az érvényesülő tendenciákról és összefüggésekről, hogy pályakezdőként reális elképzeléseik és elvárásaik legyenek. A munkaerő-piaci átmenet ösvénye buktatókkal teli még akkor is, ha nem elrugaszkodott vágyálmokat kergetve kezdenek bele frissdiplomásaink, így ha ismerik az őket érintő jellemzőket, sok csalódást kerülhetnek el.

Felhasznált irodalom

- Balázsovcics Mónika (2010): Felőttként, munka mellett tanulók motivációi, igényei. In: Juhász Erika (szerk.) (2010): Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus. Center for Higher Education Research and Development Hungary, Debrecen. pp. 306–311.
- Barizsné Hadházi Edit (2010): Vállalati oktatáspolitikák. In: Juhász Erika (szerk.) (2010): Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus. Center for Higher Education Research and Development Hungary, Debrecen. pp. 312–316.
- Csehné Papp Imola (2010): Munkaerőpiaci elképzelések Gödöllőn és Kecskeméten. In: Juhász Erika (szerk.) (2010): Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus. Center for Higher Education Research and Development Hungary, Debrecen. pp. 317–322.
- Dajnoki Krisztina–Kiss Ágnes Anna (2015): Kilépési okok feltárása egy szolgáltató központban. Taylor Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat: A Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei folyóirat, VI. évfolyam 3-4. szám (No. 20–21.) pp. 187–197.
- Engler Ágnes (2010): A felsőfokú tanulmányok szerepe a munkaerő-piaci reintegrálódásban. In: Juhász Erika (szerk.) (2010): Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus. Center for Higher Education Research and Development Hungary, Debrecen. pp. 328–332.
- Engler Ágnes (2011): Kisgyermekes nők a felsőoktatásban. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Fónai Mihály–Kotsis Ágnes–Szűcs Edit (2014): A munkaerő-piaci sikeresség vizsgálata. Felsőoktatási Műhely VIII. évfolyam 4. szám pp. 91–108.
- Gergely Éva–Nagy Richárd (2015): Gazdasági szakos hallgatók tanulási motivációjának és személyes kompetenciáinak vizsgálata. KÖZÉP-EURÓPAI KÖZLEMÉNYEK VIII. évfolyam:(4. szám, No. 31.) pp. 197–205.
- Kiss Paszkál–Lerner Nikolett–Lukács Fruzsina (2010): Kompetencivizsgálatok módszertana, első tapasztalatok. In: Diplomás Pályakövetés III. Kompetenciamérés a felsőoktatásban. Educatio Nonprofit Kft., Budapest. pp. 111–123.
- Kiss Zsuzsanna (2014a): Job search time, the indicator of employability. Quest Journals, Journal of Research in Business and Management, Volume 2. No. 4. pp.1–9.
- Kiss Zsuzsanna (2014b): Fiatal diplomások foglalkoztathatósága Magyarországon. Doktori Értekezés. Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Doktori Iskola Debrecen.
- KSH (2016): A fogyasztóiár-index (1985–). Központi Statisztikai Hivatal, http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_qsf001.html, a letöltés dátuma: 2016. május 14.
- Kotsis Ágnes (2013): A túlképzettség vizsgálata a Debreceni Egyetem végzettjeinek esetében. Vezetéstudomány, 44. évfolyam 1. szám 38–48. old.
- Kun András István–Kotsis Ágnes (2010): Az Észak-Alföldi Régió kis- és középvállalkozásainak, valamint nagyvállalkozásainak körében végzett oktatási igényfelmérések eredményeinek összegzése. In: Juhász Erika (szerk.) (2010): Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus. Center for Higher Education Research and Development Hungary, Debrecen. pp. 149–153.
- Lukács Fruzsina (2012): Kompetencia, motiváció és pályaválasztási bizonytalanság egyetemi környezetben. Felsőoktatási Műhely, VI. évfolyam 3. szám pp. 51–66.
- Máté Domicián (2015) Impact of Human Capital on Productivity Growth in Different Labour-skilled Branches, Acta Oeconomica, Vol. LXV, No. 1. pp. 51–67.
- Nyüsti Szilvia (2013). Frissdiplomás összevont adatbázis 2011, 2012. Módszertani összefoglaló. Educatio Nonprofit Kft. Budapest.
- Pierog Anita–Vörös Péter–Dajnoki Krisztina (2015): Civil szervezetek szerepe a foglalkoztatásban és képzésben – Egy sikeres debreceni együttműködés ACTA SCIENTIARUM SOCIALIUM (43) pp. 47–56.
- Pusztai Gabriella (2010): Intézményi hozzájárulás egy hátrányos helyzetű felsőoktatási térség hallgatóinak tanulmányi eredményességéhez. In: Juhász Erika (szerk.) (2010): Harmadfokú képzés, felnőttképzés és regionalizmus. Center for Higher Education Research and Development Hungary, Debrecen. pp. 25–32.
- Veroszta Zsuzsanna (2014): Hallgatók jövedelmi motivációi és várakozásai. Felsőoktatási Műhely, VIII. évfolyam 1. szám pp. 101–116.